

עדנה גורני

עורכת מדור שירת הסביבה

ציטוט מומלץ

גורני ע. 2024. עולם מלא פצעים / גליה וורגן ומירלה משה אלבו. אקולוגיה וסביבה 15(3): 89–88.

גחליליות על פני המים' – מיצג של האומנית היפנית יאיוי קוסמה | צילום: Maurizio Mucciola, פליקה, CC BY-NC-ND 2.0

עולם מלא פצעים / גליה וורגן ומירלה משה אלבו

24 בספטמבר, 2024

ניליון סתיו 2024 / כרך 15(3) / אקלים של שינוי

שירת הסביבה

בלגונת הקרחונים / גליה וורגן

בלגונת הקרחונים הזאת

לא שטים בסירות גומי ממונעות.

היא קטנה יותר, רחוקה מהחוף,

מקדמת את מבקריה המעטים בקורות צוננת.

רבים נוסעים מכאן אחרי תמונה או שתיים,

אבל אם את מוכנה לשבת קצת

בשקט מחלט

על החץ הפכה והקר

זוכלי לשמע את כל קרחוני העולם

מפשירים טפה אחר טפה

אל האין.

מתוך: גליה וורגן, 2020. קומפוסט (אסופה). הוצאת כליל מקום.

מוזאון / מירלה משה אלבו

הגחליליות נעלמות מכדור הארץ.

במוזאון דמיוני

הן סדורות

בכנפים מקפלות על סטן לבן.

בלוחית הכסף נחרט

'כבוי אורות'.

מתוך: מירלה משה אלבו, 2020. קומפוסט (אסופה). הוצאת כליל מקום.

גרסה אחרת של השיר הופיעה ב: מירלה משה אלבו, 2021. ארמון הטרמיטים. הוצאת עיתון 77.

בין המילים

האם אנחנו שומעים?

בשיר 'בלגונת הקרחונים', המשוררת גליה וורגן נמצאת בלגונה, ככל הנראה לא מאוד מרשימה ולא מאוד פופולרית, כי לא שטים בה בסירות מנוע. זוהי לגונה קטנה, ומי שבכל זאת מגיע לכאן, עוזב בדרך כלל "אחרי תמונה או שתיים". קצב החיים המהיר שלנו משפיע גם על ההתנהגות שלנו כתיירים וכצופים – אנחנו אוספים

מראות ורגעי שיא, מצלמים וממשיכים הלאה. רק מי שמוכנה לשבת בשקט מוחלט תוכל "לשמע את כל קרחוני העולם מפשירים טפה אחר טפה". ולא רק בלגונה – כולנו עסוקים במרוץ השגרה העמוסה, מוצפים ברעש יום-יומי. נדיר שאנחנו עוצרים ומקשיבים בתשומת לב למשהו שנתפס ככל כך מרוחק מאיתנו – הפשרת הקרחונים.

האם אנחנו רואים?

המשוררת מירלה משה אלבו נמצאת במוזאון דמיוני שמוצגות בו גחליליות על בד לבן, כפי שנהוג להציג חרקים באוספים של מוזאונים זואולוגיים. על לוחית ההסבר חרוטות המילים 'כבוי אורות' שמעידות על כיבוי הבזקי האור שבאמצעותם גחליליות מתקשרות זו עם זו בשעות הלילה. ואכן גחליליות הולכות ונעלמות, ואיתן נעלמים אורותיהן המהבהבים. נוצרת חוויה של אוקסימורון: היעלמות האור מאירה כנורית אזהרה – משהו לא תקין. גחליליות בישראל ובעולם כולו מתמעטות. אחראים לכך גורמים רבים – אובדן שטחים פתוחים, פיתוח מואץ, חומרי הדברה, זיהום אור ושינוי האקלים. ולא רק גחליליות – מחקרים מורים שבעשרים הקרובים 41% ממיני החרקים צפויים להיכחד. הכחדה זאת היא חלק מהכחדה המונית של בעלי חיים וצמחים שאנחנו נמצאים בעיצומה.

גחלילית היא מילה שחידש המשורר חיים נחמן ביאליק, חיבור של גחלת קטנה עם רמז למילה לילה. האם יחד עם האורות הכבים תיעלם מן השפה המילה גחלילית? ייתכן שאנו ערים יותר להיעלמותן של גחליליות, כיוון שאנו שמים לב לאורות שהולכים וכבים, אבל מה עם מאות מינים אחרים שנעלמים לנגד עינינו, מבלי שנהיה ערים להיעלמותם? כיבוי אורות יכול להיות מטפורה לשינה – אנחנו ישנים, רדומים, מנותקים מהשלכות מעשינו על העולם. כיבוי אורות אף מזכיר את הביטוי 'ליקוי מאורות', שמשמעותו המטפורית היא התדרדרות מוסרית כללית שמאפיינת את האדישות הכללית שלנו כלפי הזולת – אנושי ולא אנושי.

מה לגחלילית אצל קרחון?

בין שני השיירים אין לכאורה קשר. האחד מתאר קרחון ענק במקום גאוגרפי רחוק, והשני – חיפושית זעירה מחוץ לביתנו. מה שמחבר בין שניהם הוא הדבר שאנחנו לא רואים ולא שומעים, מתעלמים ממנו, מדחיקים אותו, לא מאמינים בקיומו, מרגישים שאין מה לעשות לגביו, מיואשים, ובכל מקרה – לא מסיקים מסקנות ולא לוחצים על הממשלות שלנו לעשות משהו בנידון. גם בזמנים מתוחים וקשים אסור לנו לשכוח את האיום המתעתד להגיע משינוי האקלים שיגרום להצפות, לתחלואה, לפגיעה בחקלאות ולגלי פליטים. החום הקיצוני שמורגש בקיץ בישראל הוא חלק מהנידון – השבוע החם ביותר שנמדד על פני כדור הארץ היה השבוע שהתחיל ב-21 ביולי 2024, וטמפרטורת שיא עולמית ממוצעת נמדדה ביום השני של אותו שבוע [1]. הנידון הוא שינוי האקלים או ההתחממות העולמית, ואנחנו לא לבד. בעיתון הבריטי 'גרדיאן' פורסמו תוצאות סקר שנערך בקרב מאות מדענים ובדק את תחושותיהם: "רבים מהם הביעו יאוש וחוסר תקווה לנוכח הכישלון העולמי בהתמודדות עם הגורמים לשינוי האקלים והשלכות ההרסניות הצפויות מכישלון זה" [2].

אלדו ליאופולד כתב שאוהבי הטבע ומגיניו נידונים לחיי בדידות וצער בעולם מלא פצעים, ששאר הבריות לא מבחינים בהם [3] גם משוררות (ומשוררים) מבחינות בפצעים וכותבות עליהם. האם נתעורר?

מקורות

[1] חסון נ. 2024. [חם להישאר? יולי שבר את שיאי החום, אבל שגרת הטמפרטורות הגבוהות מטרידה אפילו יותר](#). הארץ. 30 ביולי.

[2] צפרייר ר. 2024. [איך מתמודדים עם הייאוש שמביא איתו משבר האקלים](#). הארץ. 29 במאי.

[3] Leopold A. 1949. A Sand County Almanac. New York: Oxford University Press.

2. צפירי ר. 2024. [איך מתמודדים עם הייאוש שמביא איתו משבר האקלים](#). הארץ. 29 במאי.

3. Leopold A. 1949. A Sand County Almanac. New York: Oxford University Press.